

Strategiplan
La Humla Suse
2015

Sondre Dahle

Om La Humla Suse

Dette dokumentet ble vedtatt på årsmøtet til LHS 7. april 2015.

La Humla Suse ble formelt stiftet som en forening 10. juni 2013. Vi er en entusiastisk gjeng som ønsker å spre kunnskap om humler og bidra til at våre målgrupper setter i gang tiltak for å hjelpe dem. Vi sprer kunnskap til blant annet etater, organisasjoner, lærere, førskolelærere, kommuner, bønder, hageeiere og folk flest.

Strategiplanen er en beskrivelse av de prosjektene foreningen arbeider med i dag, og videre foreningens mål for arbeidet framover. Hvert område er kort beskrevet i Aktivitetsplanen (se under). En forutsetning for å kunne gjennomføre alt i planen er at foreningen får prosjektmidler til aktivitetene.

Med utgangspunkt i Strategiplanen skal styret og daglig leder arbeide aktivt for å styrke økonomien. Planen skal evalueres og utvikles i forbindelse med årsmøtene hvert år.

I tillegg har Strategiplan 2015 følgende mål/hensikter:

- Bidra til en felles bevissthet og et personlig ansvar for de oppgavene foreningen vedtar å arbeide med.
- Skape en felles oppfatning av oppgavens innhold, sammenheng og krav til gjennomføring, og legge grunnlaget for prioriteringer innenfor de rammer foreningen har til rådighet.
- Gi foreningen en tydeligere profil både innad og utad, og danne grunnlag for arbeidet med å finansiere virksomheten.

Dagens situasjon

Slekten humler, i likhet med andre grupper av bier, er truet på verdensbasis.

FN og en rekke land tar affære. Vi vil bidra med vår erfaring. La Humla Suse har fokus på føre var-prinsippet. Vår tilnærming er praktisk og konkret. La Humla Suse er den eneste foreningen som jobber spesielt for humlene i Norden.

Strategiplanen er et redskap i foreningens arbeid med å skape livskraftige bestander av humler. Strategiplanen for La Humla Suse viser foreningens antatte virksomhet for 2015.

I tillegg til Strategiplanen vil foreningens arbeid bli konkretisert i årsmeldinger som beskriver arbeidet for å nå denne planens målsetninger.

Visjon for La Humla Suse 2020

La Humla Suse vil være Nordens humleombud.

Våre mål for humler i Norge

- Øke bevisstheten og kunnskapen om humlenes behov og problemer
- Få mange til å gjøre konkrete tiltak for å hjelpe humlene
- Sikre humlenes levekår
- Bidra til økte/stabile bestander av humler

Kompetanse

LHS skal bidra med kompetanse for å hjelpe etater, instanser, organisasjoner og privatpersoner til å ta vare på humler.

Informere

Presse (aktiviteter og dekning): For at vi skal kunne spre informasjon, må vi bli sett og hørt. Ofte blir aktivitetene våre dekket av pressen.

Facebook:

www.facebook.com/LaHumlaSuse.no .

Vi har en aktiv Facebook-side der vi publiserer ferske nyheter og oppdateringer jevnlig. Her vil vi fortløpende spre informasjon om humler etter hvert som vi blir rikere på kunnskap.

Hjemmeside: www.lahumlasuse.no .

Her kan man blant annet lese om alle våre aktiviteter og prosjekter. Dette er også stedet der vi oppfordrer folk til å melde seg inn i foreningen når La Humla Suse ikke er

ute på stand eller har humlevandring.

Kalender: Informasjon om alle våre aktiviteter finnes i vår kalender på hjemmesiden.

Kurs

Kurs for lærere i grunnskolen

La Humla Suse (LHS) og Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA) skal holde kurs om humler for lærere i grunnskolen. Kursene er for en stor del praktisk rettet med utendørsundervisning. Noen av de beste humleekspertene i landet vil bidra.

Vi har utviklet et pedagogisk opplegg for lærere på mellomtrinnet. I 2015 vil vi utvikle tilsvarende opplegg for småtrinnet. Vi mener det er viktig å lære den oppvoksende slekt om humlenes egenart og deres nøkkelposisjon i lokal og global sammenheng. Vi vil inspirere lærere og elever til å tilegne seg kunnskaper og ferdigheter som kan føre til at det blir gjort konkrete tiltak til det beste for humlene. I 2015 blir det kurs i Stavanger, Bergen, Kristiansand og Tromsø. Informasjon om dette finnes på:

www.lahumlasuse.no/gskurs/.

Kurs for førskolelærere

Mange førskolelærere er opptatt av å lære barna om humlene. LHS ønsker derfor å gi også førskolelærerne et pedagogisk tilbud, og er i ferd med å utvikle et kurs for dem. Kursplanen er ferdig i april og vil legges ut

på LHS sin hjemmeside. I 2015 blir det kurs på Hamar, i Lørenskog, på Røros og i Bodø.

Kurs for bønder i Østfold og Akershus:

Mer rødkløver med verdens viktigste summetone.

- Østfold

La Humla Suse (LHS), Oikos – Økologisk Norge og Norsk Landbruksrådgivning Østafjells (NLRØ) har fått en bevilgning fra Fylkesmannen i Østfold for å stimulere bønder til å dyrke mer rødkløver i Østfold.

- Akershus

La Humla Suse (LHS), Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA) og Norsk Landbruksrådgivning Østafjells (NLRØ) har fått en bevilgning fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus for å stimulere bønder til å dyrke mer rødkløver.

I dette prosjektet har vi ekstra fokus på de langtungete/rødlistete/truete/sjeldne artene som kløverhumle, slåttemumle, bakkehumle og gresshumle. Bønder som dyrker kløver og andre vekster som blomstrer sent, der blomstene i tillegg har dype og smale kronrør, vil dermed ha en ekstra viktig rolle. Et konkret eksempel er at bønder som dyrker rødkløver for frøavl på en gunstig måte, vil ha stor nytte av de langtungete/truete humlene. Samtidig vil disse bøndene hjelpe de humlene som trenger det mest med næring (nektar og pollen) gjennom det meste av sesongen.

Hovedmålet er økt produksjon av rødkløverfrø og blomster generelt som en bærebjelke i landbruk gjennom bedre pollinering. Vi ønsker også å sikre bedre kår for, og sterkere bestander av, også de sjeldne humleartene.

Målgruppen er hovedsakelig økobønder og konvensjonelle bønder som dyrker rødkløver og annet som blomstrer sent og har blomster med dype og smale kronrør, samt bønder som ønsker å etablere en slik drift.

Østfold:

- Teori (dagskurs) om humler: 23. februar 2015. I samarbeid med Oikos og Norsk Landbruksrådgiving.
- Markvandring: 29. juni

Akershus:

- Teori (dagskurs) om humler: 25. februar 2015. I samarbeid med SABIMA og Norsk Landbruksrådgiving.
- Markvandring: 3. august

Kurs for kommuner

Kommunene eier store arealer, og de kan i den sammenhengen gjøre en positiv forskjell for humlene. LHS arrangerer humlekurs for kommuner i Østfold og Akershus hvor deltagerne lærer hvordan man kan ta hensyn til humlene i planleggingen innenfor kommuner.

Oslo og omegn er på grunn av gunstig geologi og klima, samt beliggenhet, opprinnelig det området i Norge med rikest arts mangfold. Det finnes sjeldne humlearter også i urbane strøk, og slåttehumle er et godt eksempel. De mest celebre humleartene holder nå mye til på skrotemark (veikanter og annet) som på et vis utgjør en slags middelmådig erstatning for de imponerende blomsterengene som fantes før i tiden.

Vi gjennomfører en teoretisk kursdag. I tillegg arrangerer vi en dag med befaring

av både artsrike lokaliteter og av lokaliteter som kan forbedres.

Målgruppen er forvaltere og driftsledere angående aktuelle lokaliteter/områder for humler i kommunen.

Moss, Østfold:

- Teori (dagskurs) om humler: 3. mars 2015.
- Markvandring: 3. juni

Akershus:

- Teori (dagskurs) om humler: 4. mars 2015.
- Markvandring: 8. juni

Tiltak for rødlistede humler på Kjeller

Foreningen La Humla Suse (LHS) har fått penger fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus til å overvåke og gjennomføre tiltak på lokaliteter der især slåttehumle og kløverhumle, men også bakkehumle og gresshumle, er funnet på Kjeller i Skedsmo kommune. Dette inkluderer i tillegg opplæring av og samarbeid med personer som forvalter aktuelt areal i kommunen.

Kjeller (og omegn) er valgt fordi området har en stor ansamling av rødlistete humler, og det er samtidig et pressområde.

Dessuten etablerte LHS allerede i 2013 et godt samarbeid med flere personer/instanser der, noe som bør følges opp og utvides.

Kjeller og omegn er et mangefasettert område med mange gode habitater for humler, men mye kan fortsatt gjøres for å få ytterligere bedre forhold der.

Feltarbeid med blant annet kartlegging/overvåking av spesielt humler, planter og trusler vil foregå der fra senest slutten av april til rundt midten av september 2015. Stikkord er blant annet viktige planter med henblikk på nektar og pollen for langtungete humler, svartelistete planter og inngrep på lokaliteter.

Aktiviteter

Humlekassekurs

Deltakerne lærer hvordan de kan lage et godt hjem for humlene av Europas fremste humlekasseekspert, Atle Mjelde fra La Humla Suse. Atle har vært interessert i humler fra han var åtte år gammel. Da forsøkte han seg med hermetikkbokser som "humlekasser", etter et tips i en bok. Han erfarte at dette ikke fungerte, og begynte derfor å lage egne kasser. Av våre 35 arter har han hatt rundt halvparten i egne kasser og/eller i oppdrett. På kurset lærer deltakerne å innrede kassa, og de får tips om blant annet godt bol-materiale og om hvor kassen bør plasseres.

Atle Mjelde har gjennomført humlekassekurs følgende steder i 2015: Bygdø Kongsgård i Oslo, Geitmyra skolehage i Oslo, Kristiansund, Trondheim, Lillehammer, Nesodden, Fetsund, Moss, Tønsberg, Kristiansand, Bodø, Tromsø, Stavanger og Bergen.

Kursene i 2015 foregikk på dagen. En ny humlekasseturné vil foregå på

ettermiddag/kveld for at flere skal få mulighet til å delta.

Humlevandringer

LHS arrangerer såkalte «humlevandringer» for både barn og voksne. Vandringerne innebærer først litt teori om humler (forekomst og biologi/økologi) og en meget enkel innføring i artsbestemmelse. Deretter en utflukt hvor vi ser etter humler og blomstene de sitter på. Blomster er avhengig av blant annet humler for å bli pollinert, og humler er helt avhengig av blomster for å få nektar og pollen. Gjennom humlevandringene får man lære om humlenes biologi/økologi og deres viktige rolle i pollineringen (bestøvningen) av planter. Man får også kunnskap om trusler og hvordan vi kan hjelpe humlene.

LHS gjennomfører slike humlevandringer i Botanisk hage på Tøyen (Oslo) tirsdager i mai, juni og august.

Vi vil i tillegg spre humlevandringene til følgende steder: Stavanger, Bergen, Hamar, Tromsø, Trondheim, Øvre Rendal/Vestby, Sykkylven/Ålesund/Stranda-regionen, Tønsberg, Grimstad, Mandal og Beitostølen.

Humleplassen

Vi i LHS har lyst til å skape et fristed for humler midt i Oslo sentrum. I 2015 jobber vi for å omdanne en litt trist og grå plass på Tøyen til en som snarere er fargerik og livlig. Plassen skal være fylt med engasjerte mennesker, velduftende og vakre blomster, og ikke minst summende humler. Vi ønsker alle interesserte velkommen til å plante humlevennlige blomster, hvor de samtidig får lære om humler og planter. Her vil vi også sette ut humlekasser, og oppfordre til gjenbruk ved å be folk donere gamle kasser og andre ting de ikke bruker lenger til blomsterpotter. Vi håper at Humleplassen vil spre bevissthet om humlenes situasjon, og at den kan inspirere folk til å sette i gang egne tiltak for humlene våre. Vi er i samtaler med Tøyenløftet om utvikling av humleplassen. Vårt mål er å realisere Humleplassen i år.

Barneklubb

Vår erfaring er at barn elsker humler; luftas bamser med høy panda-faktor. Det er viktig å tilegne vår neste generasjon god

kunnskap om humlene slik at det kan bli gjort mange gode og slagkraftige tiltak i framtiden. Derfor jobber vi for å starte Barneklubben. Vi vil ta med barna på humlevandringer. Vi vil ha med egnet maling til å tegne humler i barnas ansikter. I barneklubben vil vi også arrangere tegnekonkurranser.

Kosedyr

Vi har lenge hatt lyst på en maskot, og er nå i dialog med Wild Republic for å få laget et humlekosedyr. Vi vil ha fokus på at den skal være søt og koselig, men samtidig så naturtro som mulig. Vi håper å få de ferdig produsert innen desember 2015. Dette er en realistisk tidsramme med hensyn til design og produksjon, men også en god tid å starte salget på siden dette er en flott julegave for både store og små.

Messer og stands med mer

Vi prøver alltid å være mye ute blant folk og informere om humlene. Vi ønsker å styrke kontakten til folk flest gjennom økt informasjon. Den største messen vi er med på er Hagemessa på Lillestrøm 17.–19. april. Her deltar vi med foredrag og egen stand med mye forskjellig (inkludert salg av humlebøker og humlekasser).

Lobbyvirksomhet

I 2015 skal vi fortsatt lobbe på Stortinget. De aller siste årene har dessverre gartnere med tomater i veksthus (drivhus) fått lov til å importere en underart av mørk jordhumle fra sørøst i Europa (drettes opp i og eksporteres fra Belgia). Den er billigere og litt mer effektiv enn vår stedegne underart av mørk jordhumle. Sistnevnte ble oppdrettet og brukt til formålet fra en gang på 1990-tallet, og den burde fortsatt vært benyttet. Humler rømmer fra veksthus – og fremmede arter/underarter kan gjøre stor

skade på våre stedegne/ville bestander av humler ved å overføre parasitter/sykdommer, samt via konkurranse og hybridisering. Det finnes meget skremmende eksempler på hvordan det kan gå, ikke minst fra Amerika og Japan.

Planter

Det er viktig å få folk til å skjønne at humlevennlige blomster og blomsterformet spesielt for hage ikke alltid er sammenfallende. Å informere, anbefale og fremelske planter som gir blomster med mye nektar og pollen gjennom hele humlesesongen er derfor viktig. Vår blomsterliste utarbeidet i 2015 er en god hjelp i dette arbeidet.

Humlekurs

Lære om humlenes forekomst, biologi/økologi og viktige rolle i pollineringen. Få kunnskap om trusler og hvordan vi kan hjelpe humlene.

Selge humlekasser

Vi har fått til et samarbeid med Abildsø gård om salg av humlekasser. Innkjøpspris for kassene er NOK 175. Medlemspris er NOK 280 og for ikke-medlemmer NOK 380. Alle kan få tips på hjemmesiden og Facebook-siden vår om hvordan de kan innrede kassene med noe som ligner et musebol.

Samarbeid

LHS vil samarbeide med miljøer som vil ta vare på naturen og dens skapninger.

Bibro design

Aktiviteter 2015

Aktiviteter og tiltak	Måned i 2015	Ansvar
Undervisning av lærere i grunnskolen	Mai og juni	SABIMA og La Humla Suse (LHS)
Undervisning av førskolelærere	Mai og juni	LHS
Landbruk Mer rødkløver med verdens viktigste summetone, Akershus	Februar teori August Markvandring	SABIMA, LHS, Norsk Landbruksrådgiving Østafjells (NLRØ) og Oikos
Mer rødkløver med verdens viktigste summetone, Østfold	Februar: teori Juni/august: Markvandring	LHS, NLRØ og Oikos
Kommuner i Akershus og Østfold: Gi kommunen tips til områder hvor de ønsker å se på muligheter for å fremme livsvilkår for insekter.	Mars: teori Juni: Markvandring	LHS
Tiltak angående rødlistete/truete humler på Kjeller	Mai, juni og august	LHS
Humlekurs/foredrag	Hele året	LHS
Humlevandring for barn og voksne	Mai, juni og august	LHS
Humlegata	Juni	LHS
Barneklubb	Juni	LHS
Humlekasser	Salg humlekasser	LHS
Kosedyr	Desember	LHS
Stands og messer med mer	April til september	LHS

Oslo, 19. mars 2015

Toril Mentzoni

Leder i La Humla Suse